

Møte for lukkede dører, Stortinget 17. oktober 1923

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 17. oktober 1923 kl. 17.00.

Præsident: Lykke.

Efter forslag av presidenten besluttedes møtet holdt for lukkede døre.

Efter forslag av præsidenten besluttedes videre: Regjeringens medlemmer, de i reglementets § 53 nævnte stortingsfunktionærer, utenriksraaden, en byraachef og en sekretær fra utenriksdepartementet samt professor Halvdan Koht faar adgang til møtet.

Dagsorden:

Utenriksministeren vil gi en meddelelse angående Grønlandssaken.

Utenriksminister Michelet: Regjeringen har ment at det var dens plikt saa hurtig som mulig aa gi Stortinget en foreløbig meddelelse angaaende hvad der er passert i Grønlandssaken siden Stortinget sist var sammen, og vi er forsaavidt i full overensstemmelse med Grønlandsdelegasjonens ønsker. Jeg understreker uttrykkelig, at meddelelsen er av foreløbig art, idet det er tanken saa snart Grønlandsdelegasjonens beretning endelig foreligger aa innbringe saken i sin helhet for Stortinget, saa at det kan ta stilling til den linje som blir aa befølge fremover i denne sak. Det var den 8de juli at Stortinget fattet den beslutning, hvorefter Regjeringen blev bemyndiget til aa innby Danmark til aa føre forhandlinger i Grønlandssaken paa fritt grunnlag. Ved en note av 13de juli fra den norske regjering til den danske regjering blev denne beslutning kommunisert Danmark. Samtidig vedla vi et avtrykk av konstitusjonskomiteens innstilling og henviste i noten uttrykkelig til den. Ennvidere fant vi uttrykkelig aa burde understreke de forbehold som var tatt i innstillingen om, at intet saa lenge forhandling paagikk skulde foretas, som forrykket Status Quo, og om at intet skulde være præjudicert, hvis forhandling ikke førte frem. Paa denne vaar note fikk vi et svar fra den danske regjering datert 30te juli - et svar som den norske regjering oppfattet som en antagelse av innbydelsen til forhandling paa fritt grunnlag - en fortolkning som begivenhetene senere tilfulde har bekreftet var korrekt. Derefter blev der innledet mundtlige forhandlinger mellem den danske legasjon her og det norske utenriksdepartement angaaende delegasjonens sammensetning, dens antall og hvorvidt den skulde bestaa av politikere eller vesentlig av fagfolk, folkeretslærde, Grønlandseksperter, historikere o.s.v. Det er jo klart, at det har sin store betydning, at man ved opnevningen fulgte nogenlunde parallele linjer i saa henseende. Den norske delegasjon blev opnevnt ved kongelig resolusjon av 23de august. Vi kjender alle delegasjonens sammensetning. Den bestaar av fire menn; formann stortingsmann, skibsreder I.L.

Mowinckel, ennvidere stortingsmann, redaktør C.J. Hambro, lagtingspresident, gaardbruker Høgset, og professor H. Koht. Forhandlingene blev fra norsk side ført i henhold til følgende instruksjon - en instruks som kun er ment aa gjelde det ene møte som blev holdt i Kjøbenhavn: "Der bør ikke gis tilsagn om nogen anerkjendelse fra norsk side av Danmarks suverenitet over Grønland. - Delegasjonen bør sterkest mulig fremheve Norges historiske forhold til Grønland. - Delegasjonen bør hevde, at forbeholdet vedrørende de norske skattelande i Kieltraktatens artikkel 4 saavel statsretslig som folkeretslig var ugyldig og uforbindende for Norge. Delegationen bør gjøre gjeldende, at den ikke koloniserte del av Grønland retslig sett er terra nullius. - Det bør fremholdes, at de dele av Grønland det her gjelder aldrig har været gjenstand for effektiv okkupasjon, - at de imøtekomende erklæringer som er avgitt av endel fremmede makter selvsagt ikke er bindende for Norge, og at utenriksminister Ihlens mundtlige erklæring av 22de juli 1919 ikke har paadratt den norske stat nogen retslig forpliktelse. Delegationen bør saa sterkt som mulig fremholde de økonomiske interesser som for Norge knytter sig til Øst-Grønland og havet utenfor Øst-Grønland. - Det bør anføres, at det naturligste vilde være at Øst-Grønland blev undergitt norsk suverenitet.- Under forhandlingene bør ogsaa det danske monopolsystem paa Grønland gjøres til gjenstand for drøftelse, særlig av hensyn til de vanskeligheter som oprettholdelsen av dette system medfører for norsk erhvervsvirksomhet. - Forøvrig bør delegasjonen i alt vesentlig fremholde de synspunkter som er gjort gjeldende i den forsterkede konstitusjonskomites innstilling av 3dje juli 1923".

Her hører den norske regjerings befatning med saken foreløbig op, og delegasjonen tok i henhold til denne instruks fatt paa sitt arbeide. Jeg gaar ut fra at delegasjonens formann vil redegjøre for hvorledes det har artet sig.

Joh. Ludw. Mowinckel: Da Grønlandsdelegasjonen var opnevnt, tok den straks fatt paa sitt arbeide og hadde en rekke forberedende møter her i Kristiania, hvor den trakk op linjene for hvorledes den skulde gaa frem ved de foretstaaende forhandlinger i Kjøbenhavn, forsaavidt det kunde gjøres uten aa kjende motpartens kort. Vi drøftet spørsmålene saa allsidig som vi kunde drøfte dem og arbeidet oss godt sammen. Jeg synes, det er heldig at forutskikke den opplysning, at der inden delegationen, som jo bestod av mænd av forskjellige partier og opfatninger, den hele tid har hersket et særdeles godt samarbeide. Vi har i den arbeidsmetode vi har fulgt været enige, fremgangsmaaterne har vi samlet os om, og der har været vist gjensidig loyalitet mellem samtlige medlemmer. I sekretariatet, som bestod av sekretærer i utenriksdepartementet dr. Frede Castberg og Smith Kielland, har delegationen hat en særdeles god og værdifuld støtte.

Forhandlingerne begyndte i Kjøbenhavn den 25de september og varte til 4de oktober. De fire norske medlemmer av delegasjonen er kjent av Stortinget. De fire danske var venstremanden I. C. Christensen, formand, av høiregruppen

Redtz Tott, av socialdemokratiet Stauning og av det radikale venstre Hassing Jørgensen. Ogsaa den delegation var ledsaget av et sekretariat paa 2 medlemmer, begge folk fra utenriksdepartementet.

Forhandlingerne blev ført paa et helt frit grundlag overensstemmende med Stortingets beslutning av 7de juli 1923. De fulgte omhyggelig linjerne i konstitutionskomiteens indstilling og den av utenriksdepartementet givne instruks og indlededes med, at den norske delegations formann holdt et av delegationen paa forhaand gjennomgaat og godkjendt foredrag, hvori han gav en oversigt over de synsmaater, som ligger til grund for den norske opfatning av Grønlandsspørsmålet. Han fremhævet herunder, at det var nødvendig for objektivt og retfærdig at kunne sette sig ind i norsk opfatning og norsk tankegang at se og bedømme det hele spørsmaal nationalt og historisk, for det var slik spørsmålet nu blev seet og følt i Norge. Paa grundlag av den foreliggende stilling var den eneste forhandling som man i Norge kunde gaa til i denne sak, en forhandling paa helt frit grundlag om den fremtidige ordning av forholdene paa Grønland, ført mellem de to folk, som har de største interesser der.

Fra dansk side blev ikke gjort nogen indvending mot, at saken blev drøftet i sin fulde bredde, hvilket ogsaa skedde under de følgende møter, idet man dog fra dansk side meget bestemt hævdet, at man gjennom utenriksminister Ihlens erklæring allerede faktisk hadde Norges anerkjendelse av dansk overhøihet over hele Grønland, medens det fra norsk side blev likesaa sterkt fremholdt, at denne erklæring alene var en underhaandsmeddelelse til orientering. Under drøftelsen blev fra norsk side redegjort for de norske følelser og stemninger, som mindet om all den historiske urett som i tidens løp var overgaaet Norge fra Danmarks side hadde fremkalt, ikke blot den maate hvorpaa man hadde tapt bilandene i 1814, men ogsaa den maate hvorpaa Norge var blit berøvet sine arkivsaker og andre nationale værdier.

Fra dansk side henvistes der til oppjøret i 1819 og 1821, ved hvilken anledning Norge frasa sig al rett til Grønland, Island og Færøerne, og til overenskomsten av 1851 angaaende arkivsakerne, idet det blev hævdet, at man ikke uten videre kunde fragaa de saaledes indgaaede avtaler.

Videre blev fra norsk side redegjort mundtlig og skriftlig for omfanget av de norske næringsinteresser, som er knyttet til Grønland, hvorunder ogsaa blev omhandlet hvalfangstinteressene paa Vestgrønland.

Den norske delegation uttalte med megen styrke, at nogen anerkjendelse fra norsk side av dansk høihetsrett over Grønland kunde der ikke bli tale om at gi.

Efterat denne mere almindelige diskussion om Grønlandsspørsmålet var avsluttet, fremsatte den norske delegation følgende alternativer for den videre drøftelse av den fremtidige ordning paa Østgrønland:

- 1) Norsk suverenitet over Østgrønland,
- 2) Dansk suverenitet over Østgrønland,
- 3) Østgrønland som terra nullius.

Fra norsk side blev sterkt fremholdt, at den principielt riktige ordning vilde være, at Norge fik suvereniteten over Østgrønland, idet de historiske og nationale traditioner gjorde dette naturligt. Endvidere var nordmændene de eneste, som for tiden i nævneværdig grad utnyttet og kunde utnytte disse egne i økonomisk henseende.

Ved Østgrønland forstod man kysten fra Lindenowsfjord i nærheten av Kap Farvel, helt op til Nordostrundingen, kun med undtagelse av Angmagsalikdistriktet. Med hensyn til ordningen av næringsvirksomheten under norsk overhøyhet vilde denne bli "den aapne dørs".

Under den inngaaende og langvarige drøftelse av dette alternativ blev dette fra dansk side bestemt avvist. Den danske delegasjon fremholdt ogsaa at en ordning efter dette alternativ kunde volde vanskeligheter overfor andre land, som kunde komme med krav saafremt Danmark nu, efter aa ha faatt spørsmålet ordnet med de fleste makter, ga suvereniteten fra sig til fordel for Norge. Dette saa meget sannsynligere som U.S.A. uttrykkelig likeoverfor Danmark hadde erklært ikke aa kunne akseptere at en tredje makt utvidet sine interesser til Grønland. Videre paastod man fra dansk side at Østgrønland, saavel som hele det øvrige Grønland, fra gammel tid hadde ligget under dansk overhøyhet, at det bare var en anerkjendelse herav som nu var skjedd fra en rekke staters side samt at man fra Norges side iallfall hadde faatt et løfte om lignende anerkjendelse ved Ihlens erklæring av 1919. Aa foreta nogeet tilbaketog overfor maktene kunde man ikke tenke sig muligheten av.

Det eneste alternativ man derfor fra dansk side kunde gaa med paa, var alternativet: dansk suverenitet. Under forutsetning av Norges anerkjendelse av dette alternativ var den danske delegasjon villig til aa anbefale sin regjering aa opheve det ved kunngjørelsen av 10. mai 1921 utvidede monopol paa Østgrønland, nord for Angmagsalikdistriktet, dog med forbehold i tilfelle av fast eskimoisk bebyggelse ved Scoresbysund. Ennvidere vilde den danske delegasjon henstille til sin regjering, at der blev optatt forhandling med Norge om en ordning som kunde gi betryggende sikkerhet ogsaa i fremtiden med hensyn til de til den nevnte kyststrekning knyttede norske interesser.

Det danske tilbud presisertes nærmere derhen at man vilde anbefale en avtale, eventuelt i form av en traktat, hvori de norske næringsinteresser formuleres og sikres. Denne avtale kunde inneholde bstemmelser om fredning, om fangst paa sjøterritoriet og iland, opprettelse av overvintringsstasjoner og videnskapelige stasjoner, samt om betingelser for besiddelsestagen av jord og dens utnyttelse.

Fra norsk side bestred man berettigelsen av dansk overhøyhet over hele Grønland, likesom man atter fremholdt at utenriksminister Ihlens erklæring ikke var eller kunde være bindende for Norge.

Man fremla desuten en skriftlig redegjørelse angaaende Grønlands rettslige stilling, hvori man bestred riktigheten av den danske paastand om at dansk overhøyhet fra gammel tid omfattet hele Grønland. Redegjørelsen søkte utførlig aa

paavise at Østgrønland rettslig maa betraktes som terra nullius.

Under drøftelsen av det 3. alternativ, Østgrønland som terra nullius, blev det fra norsk side fremholdt at dette alternativ for saa vidt tilfredsstillt norske interesser som det jo ikke bevirket nogen forandring i det bestaaende, hvorefter nordmenn fritt og uten mulighet for inngrep kunde drive sin virksomhet på Østgrønland. Fra dansk side kunde man dog ikke akseptere dette alternativ, da man heller ikke ved dette kunde se bort fra at det vilde kunne medføre uoverskuelige vanskeligheter med fremmede stater om man nu efter at dansk suverenitet var godkjent, skulde være nødt til paa nytt aa henvende sig til disse stater for aa faa Østgrønland erklært som terra nullius. Et saadant skridt kunde lett komme til aa skade ikke alene danske men ogsaa norske interesser. Begge lande burde i det hele tatt søke aa undgaa atter aa blande maktene op i det grønlandske spørmaal.

Da der saaledes overfor den norske delegasjon var gitt sterkt uttrykk for at den løsning av det østgrønlandske spørmaal som man fra norsk side vilde finne principielt riktig og mest praktisk, nemlig norsk suverenitet, ikke kunde godtas av Danmark, og da man fra dansk side likeledes næret sterke betenkeligheter ved enhver ordning som forutsatte en fornyet henvendelse til maktene, uttalte den norske delegasjon at den, for aa gi mulighet for en ordning som tilgodeser de reelle interesser uten aa kreve oppgivelse av de to lands prinsipielle syn paa suverenitetsspørmaalet, var villig til aa henstille til sin regjering at forhandlingene med Danmark blir fortsatt om en ordning av forholdene paa Østgrønland efter følgende alternativ, som nærmest kan betegnes som et underalternativ til terra nullius ordningen:

Norge og Danmark avslutter en overenskomst som i sin innledning uttrykkelig uttaler at begge land forbeholder sig sin opfatning av Østgrønlands rettslige stilling.

Overenskomsten fastslaar at Norge fremdeles har sin frie rett til næringsdrift og annen virksomhet paa Østgrønland og havet utenfor dets kyst.

Rettslige regler for denne virksomhet kan ikke fastsettes uten Norges samtykke og medvirkning.

I overenskomsten bør inntas bestemmelser vedrørende fredning, næringsdriftens utøvelse, opprettelse av overvintringsstasjoner og videnskapelige stasjoner, samt betingelser for opprettelse av kolonier og besiddelsestagen av jord og dens utnyttelse.

Baade det ovenfor nevnte danske "tilbud" og det her gjengivne norske alternativ forutsetter at der for virksomheten paa Østgrønland optrekkes nærmere regler mellem begge land. Men der er den store prinsipielle forskjell mellem de to alternativer at det danske som sitt grunnlag og sin forutsetning har norsk anerkjendelse av dansk suverenitet, mens det norske opretholder status quo forsaavidt som det lar begge land forbeholde sig sin opfatning med hensyn til Østgrønlands rettslige stilling. Norge anerkjenner altsaa ikke i nogen form dansk overhøihet, men vedblir i princippet aa anse landet som terra nullius. Av praktiske grunne ordnes

forholdene i Østgrønland ved en gjensidig avtale mellom de to land under full hensyntagen til de norske interesser og rettigheter, og denne avtale kan ikke ensidig endres eller opheves.

Da man ikke fant aa kunne gaa til den videre drøftelse av disse to alternativer med de utredninger av juridisk og praktisk art, som de forutsetter, forinnen der var konferert med de respektive lands statsmakter, fant delegasjonene aa burde utsette forhandlingene og avgi innberetning til sine regjeringer, idet det maatte tilkomme disse i samraad med nasjonalforsamlingene aa treffe nærmere bestemmelse om forhandlingenes fortsettelse.

Dette er i korthet referat av forhandlingernes gang. Der vil, som utenriksministeren sa, i de nærmeste dage bli oversendt regjeringen en utførligere beretning om forhandlingene, og efter hvad utenriksministeren sa vil regjeringen da sende denne meddelelse videre til Stortinget. Av det som idag foreligger aa dra nogen sikker slutning om hvorledes forhandlingene stod da vi gikk fra hinanden i Kjøbenhavn, er ikke ganske lett. Da danskerne mottok vaart siste utkast til et forhandlingsalternativ stillet de sig avvisende og de sa - at de kunde selvfølgelig ikke akseptere dette grunnlag, men de skulde forelegge det for sin regjering ad referendum. Det vil da bli den danske regjeringens sak, om den finner aa kunne akseptere dette forhandlingsgrunnlag for en videre fortsettelse af forhandlingene. Skjer ikke det og falder Danmark tilbake paa kravet om anerkjennelse av dansk suverenitet som eneste grunnlag for forhandlingernes fortsættelse maa forhandlingene ansees for aa være definitivt avbrutt. Fra norsk side vil nu det spørsmål maatte overveies, og her paa det grunnlag som delegasjonen har fremlagt er mulighet for fortsatte forhandlinger. Det vil bli regjeringens, konstitusjonskomiteens og Stortingets sak aa avgjøre. Delegasjonen har, netop forat saken kunde drøftes i ro her hjemme, brukt den forsigtige form at delegasjonen har erkært kun aa ville forelegge for sin regjering dette forhandlingsgrunnlag - en form, som forsaavidt falder sammen med den danske, idet det danske tilbud forutsetter regjeringens godkjennelse. Jeg har for øieblikket ikke mer aa tilføie. Forhandlingene tok ikke særdeles lang tid. Vi var sammen omkring 10 dage i Kjøbenhavn og hadde 12 møter, men vi utnyttet tiden vel, og jeg tror det kan siges, at der blev talt ordentlig ut - ikke mindst fra norsk side. Forsaavidt vil, saavidt vi kan skjønne det, disse forhandlinger ha gjort sin nytte og ha sin betydning, hvordan enn fortsettelsen maatte bli.

Præsidenten: Jeg tror jeg har Stortingets representanter med mig, naar jeg uttaler en takk til delegasjonens formann og de øvrige medlemmer for det arbeide de har utført i Kjøbenhavn. Vi har gjennom den redegjørelse som er oss forelagt idag faatt et godt inntrykk av den bestemte og værdige maate, hvorpaa delegasjonen har hevdet Norges rettigheter. Og jeg vil samtidig uttale det haab, at forhandlingene med Danmark ikke er definitivt avbrutt, men at

Møte for lukkede dører, Stortinget 17. oktober 1923

det maa lykkes oss der nede aa faa gehør for et saadant forslag som antydet her idag av delegasjonen. Da denne sak senere kommer frem for Stortinget er der ikke grunn til aa debatere saken her idag.

Derefter oplestes protokollen. Protokollationen foranlediget ingen bemerkning.

Præsidenten: Forlanger nogen ordet innen møtet heves?

Egede-Nissen: Jeg vil gjerne benytte anledningen til, mens vi er i et møte for lukkede døre, aa henstille til den ærede utenriksminister at han i den nærmeste fremtid gir en redegjørelse for, hvordan forholdet er innen regjeringen med hensyn til spørsmålet anerkjennelse av Sovjet-Rusland de jure. Som man har sett har dette spørsmaal stadig vakt større og større opmerksomhet og fra endog særlig konservative presseorganer høres der nu et krav om, at Norge gaar til en saadan anerkjennelse. Det er klart at innen alle befolkningslag omfattes dette spørsmaal med stor og levende interesse. Ikke mindst blandt næringslivets menn venter man nu, at regjeringen optar til snarlig drøftelse dette spørsmaal, og jeg har ogsaa fra fremtredende forretningshold hørt ønske om at der snarest gaaes frem med bestemte forhandlinger med Sovjet-Rusland angaande dette. Jeg vil med dette ha henstillet til utenriksministeren at vi i en nogenlunde nær fremtid faar spørsmålet op til behandling.

Møtet hævet kl. 17.30.